

חטיבת פיקוח ואכיפה האגף להגנה על החי והצומח

אושרה על ידי מליאת הרשות בתאריך 20/5/2024

מדיניות הרשות בעניין הסחר בערכי טבע מוגנים ובחיות בר מוגנות (כולל יבוא, יצוא, יצוא חוזר והכנסה מהים)

סימוכין: מדיניות הרשות בעניין הסחר (יבוא ויצוא) בחיות בר 14/1/2001

I. רקע

ככלל, רשות הטבע והגנים סבורה כי מקומן של חיות בר וערכי הטבע הוא בבר. בהתאם לעקרון זה הרשות אוסרת סחר ואחזקה של מינים ארצישראליים. עם זאת, הרשות מתירה יבוא ויצוא של מינים אקזוטיים (לא-מקומיים) מסוימים בהתאם לעקרונות החוק. מטרת המסמך הוא להתוות את הדרך להסדרת הסחר (כולל יבוא, יצוא, יצוא חוזר והכנסה מהים) במינים אשר הינם חיות בר מוגנות (חב"מ) וערכי טבע מוגנים (עט"מ) (בהתאם להגדרתם בחוק להגנת חיית הבר וחוק גנים ושמורות) כדי שתספק מענה על צורכי שמירת הטבע וצורכי בעלי החיים הנסחרים מחד והן לציבור הרחב כולל הסוחרים והמגדלים של בעלי החיים והמוצרים העשויים מהם או מחלקיהם, מאידך. בחקיקה הישראלית, הגבלת הסחר בערכי טבע כרוכה בשני חוקים:

1. חוק גנים לאומיים, שמורות טבע, אתרים לאומיים ואתרי הנצחה – תשנ"ח 1998, סעיף 33ד' קובע: "לא יסחר אדם בערך טבע מוגן אלא לפי היתר...". קיימות שתי תקנות רלוונטיות בחוק זה, אחת עם רשימה של ערכי טבע ישראליים¹ והשנייה עם רשימה של כל המינים הרשומים בנספחי אמנת CITES (ראה בהמשך), ומכריזה עליהם כערכי טבע מוגנים².
2. חוק הגנת חיית הבר – תשט"ו 1955, סעיף 8א אוסר על הסחר בחיות בר ללא היתר (חוק זה מוגבל רק ליונקים, עופות, זוחלים, ודו-חיים). בשנת 1994 נחקקו בארץ תקנות לחוק הגנת חיית הבר שהסדירו את עניין הסחר וההחזקה של המינים המוגדרים כחיות-בר מוגנות.

II. עקרונות המדיניות

1. **שמירת טבע מקומית:** העיקרון הראשון והחשוב ביותר שעומד בפני רט"ג מכוח הסמכות והמנדט שלה בחוק הוא שמירה על הטבע בישראל. לכן, הסחר במינים מקומיים אסור. בנוסף, יוגבל או ייאסר הסחר במינים אשר הרשות מצאה כי הם עלולים להוות סיכון לטבע בישראל. ככלל, יוחמרו הכללים על כניסת חיות בר לישראל אשר להן פוטנציאל פלישה, בהתאם להערכות סיכון. מין פולש מוגדר כמין אשר הופץ בעקבות פעילות האדם לאזור שמחוץ לתחום תפוצתו הטבעי, והצליח לייסד במקום זה אוכלוסייה המתרבה ואף מצליחה להתפשט. הפצתם של מינים אלו לאזור חדש גורמת פעמים רבות לנזק משמעותי לאדם ו/או לסביבה. הסחר הבינלאומי בחיות-בר לשוק חיות-המחמד מהווה את אחד ממסלולי החדרת מינים פולשים המשמעותיים.

¹ אכרזת גנים לאומיים, שמורות טבע, אתרים לאומיים ואתרי הנצחה (ערכי טבע מוגנים), תשס"ה-2005.

² אכרזת גנים לאומיים, שמורות טבע, אתרים לאומיים ואתרי הנצחה (יישום האמנה בדבר סחר בין-לאומי במינים של חיית בר וצמחיית בר הנתונים בסכנה) (ערכי טבע מוגנים), תשס"ד-2004;

על-מנת לצמצם את הסיכון מחדירתם לישראל של מינים פולשים, הרשות תבחן מינים המבוקשים ליבוא. בחינה זו תכלול הערכת סיכון אקולוגי שמטרתה לבחון את הסיכויים והסיכונים לפלישה, ותתבסס על מתודולוגיה מקצועית בינלאומית מקובלת. הרשות תפרסם רשימות של מינים המותרים והאסורים בסחר.

2. **שמירת טבע עולמית:** רשות הטבע והגנים מחויבת ושותפה לשמירת טבע עולמית. על כן, יוגבל או ייאסר הסחר במינים, או במוצרים העשויים מהם או במוצרים המכילים חלקים שלהם, אשר הרשות מצאה כי הסחר בהם עלול להוות פגיעה בשמירת טבע בעולם או באוכלוסיות המקור. בעניין זה יילקחו בחשבון גם מחויבות המדינה העולה מכללי האמנות אליהן מדינת ישראל מחויבת (כגון אמנת CITES) וגם ממצבן של אוכלוסיות הבר בטבע בארצות מוצאן, למשל בהתאם להגדרות הסטטוס בספר האדום של ה IUCN ³.

3. **סיכון לאדם:** יוגבל או יאסר סחר במינים העלולים להוות סכנה לאדם (בהתאם להגדרת "מינים מסוכנים" במסמך מדיניות ההחזקה בחיות בר של רט"ג).

4. **שיקולי צער בעלי חיים ושמירה על רווחה הולמת:** יוגבל או ייאסר הסחר במינים אשר נדרשים בתנאי החזקה מיוחדים אשר האדם הסביר אינו יכול לספק עבורם תנאים הולמים (בהתאם למסמך מדיניות החזקת חיות בר של רט"ג).

III. כללי הסחר בחיות הבר מוגנות וערכי טבע מוגנים

ככלל יש לפעול על פי עקרון הזהירות, ולא להתיר יבוא אלא לאחר בחינתו של מין בהתאם לעקרונות שלעיל. הטיפול היעיל ביותר בתופעת המינים פולשים הוא מניעת כניסתם מלכתחילה.

למדיניות זו יצורפו נספחים, ובהם כללים ייעודיים לסחר בקבוצות מינים או מוצרים, אשר יפרטו אילו מינים מקבוצות אלו מותרים בסחר בהתאם לעקרונות.

יבוא מין של חית בר מוגנת או ערך טבע מוגן יותר רק למי שמורשה בהחזקת המין וזאת בהתאם למדיניות ההחזקה. מדיניות זו מבוססת על העיקרון שמינים יהיו מותרים בהחזקה בהתאם לסטטוס מתקן ההחזקה:

- מוסדות מחקר
- גני חיות מאושרים
- פינות חי
- גני מקלט
- מגדלים מיוחדים
- הציבור הכללי

אמנת CITES: בשנת 1979 מדינת ישראל חתמה על אמנת וושינגטון, הנקראת גם אמנת CITES (Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Flora)

³ IUCN - ראשי תיבות של: International Union for the Conservation of Nature - האיגוד הבינלאומי לשימור הטבע. בין השאר עוסק הארגון בהכנת רשימת מינים ברמות שונות של סכנת הכחדה הידועה בתור ה"רשימה האדומה". מידע נוסף ניתן למצוא בכתובת: <https://www.iucn.org>

(and Fauna), אמנה המסדירה את הסחר הבין-לאומי במינים של חיות וצמחי בר הנתונים בסכנה (להלן "האמנה"). האמנה נכנסה לתוקף בישראל בתאריך 17.3.1980. האמנה קובעת שלכל מדינה החתומה עליה יהיה גוף מנהלי (Management Authority) וגוף מדעי (Scientific Authority) לטיפול בנושאי האמנה. הממשלה קבעה בהחלטה מספר 413 מיום 11.2.1979, שרשות הטבע והגנים⁴ תמלא תפקידים אלה. חטיבת אכיפה וחטיבת מדע של רשות הטבע והגנים ממלאות, בהתאמה, תפקידים אלה על פי כללי האמנה. החטיבות תפעלנה על פי כללי האמנה וההחלטות (Resolutions) שנקבעו על ידי המדינות החברות ועל פי החוקים בישראל. הרשות תפעל לעדכן את החקיקה הישראלית בהתאם לכללי האמנה.

כל המינים הרשומים בנספחי האמנה יהיו מוכרזים כערכי טבע מוגנים בחקיקה הישראלית. עדכון החקיקה מוטמע לאחר כל שינוי בנספחי האמנה. על פי נוהל שמוסכם בין רט"ג ומשרד הגנת הסביבה ואשר הועבר למזכ"ל האמנה בשנת 2007, ישראל קבעה מנגנון עדכון ההכרזה של כל המינים הרשומים בנספחי אמנת CITES כערכי טבע מוגנים בחוק הישראלי כך שהחקיקה הישראלית תהיה תואמת את כללי האמנה.

סעיף 17 לאמנת CITES מאפשר לכל מדינה חברה להחמיר על כללי האמנה לפי המדיניות ו/או החקיקה שלה. מדינות רבות ובעיקר המדינות המערביות (כגון, אלה בצפון אמריקה, אוסטרליה, שוויץ והאיחוד האירופאי) מחמירות על כללי האמנה.

ישראל מחמירה על כללי האמנה בהתאם לעקרונות אלה והרשות עדכנה דרך מזכירות האמנה את כל המדינות החברות באמצעות הודעה רשמית (Notification).

האמנה מסווגת מינים בשלושה נספחים :

- בנספח I רשומים מינים הנמצאים בסכנת הכחדה גבוהה שאין להתיר בהם העברה בינלאומית למטרות מסחריות.
- בנספח II רשומים מינים רבים הנמצאים באיום של סכנת הכחדה, ולכן האמנה קובעת כללים לסחר במינים אלה.
- בנספח III רשומים מינים שמדינה מסוימת מבקשת את עזרת המדינות החברות האחרות להקפדה יתרה על הסחר בהם על מנת למנוע פגיעה באוכלוסיית המקומית שלה.

מינים בנספח I. יותר יבוא או יצוא של מינים הרשומים בנספח I רק למטרות שאינן למטרות רווח, כגון, שמירת טבע, מחקר ואכיפה. יותר יבוא רק לגני חיות, למוסדות שמירת טבע, או אכיפה, כהגדרתן במדיניות ההחזקה, בכפוף לחוות דעתו של הגוף המדעי ולפי כללי האמנה. כל בקשה ליבוא ויצוא של פריטים אישיים (כולל תוצרים) של מינים הרשומים בנספח I תדון לגופה.

מינים בנספחים II ו-III. יבוא מינים אלה יותר למטרות מסחריות ולא-מסחריות, רק כאשר אין חשש לפגיעה בטבע בישראל או בארץ המוצא בכפוף לחוות דעתו של הגוף המדעי ולפי כללי האמנה. יותר יבוא ויצוא של מינים אלה בהיתר של הרשות, לפי התנאים הבאים :

א. ככלל, יותר יבוא של מינים אלה רק מגידול בשבי ולא מהבר.

⁴ רשות שמורות הטבע, דאז.

- ב. יותר יבוא רק ממקומות המאושרים על ידי הרשויות המוסמכות של המדינה המייצאת.
- ג. ככלל, היתר יבוא יונפק רק לאחר אישור מקדים של הגוף המדעי על סמך מסמך NDF (non-detriment finding) "ממצא אי-פגיעה", ואישור מקדים של הגוף המנהלי על סמך מסמך LAF (Legal Acquisition Finding) "ממצא החזקה חוקית", שהוגשו לרש"ג ביחד עם הבקשה להיתר.
- ד. הגוף המדעי והגוף המנהלי רשאים לדחות את מסקנות המסמכים המוזכרים בתת-סעיף ג', או לוותר על דרישה להצגתם; וזאת על פי שיקולים מקצועיים.

מינים שאינם מופיעים בנספחי האמנה: ככלל, המגמה היא לאסור יבוא ויצוא של מינים בשתי הקטגוריות הגבוהות ביותר של ה"הרשימה האדומה" של IUCN: CR (Critically Endangered), E (Endangered), כמו כן, יאסר יבוא מחוות רבייה הנמצאות בתחום התפוצה של המין, אלא באישור של הגוף המדעי. כמו במינים המופיעים בנספחי האמנה, יידרש אישור כי הסחר בפרטים אלה אינו פוגע באוכלוסיית הבר, "ממצא אי-פגיעה" (Non-Detriment Finding) ממדינת היצוא וגם על הוכחה שהושגו כחוק, "ממצא החזקה חוקית" (Legal Acquisition Finding). מסמכי ה-NDF וה-LAF יוצגו לרשות עם הבקשה להיתר יבוא.

סחר, ובכלל זה יבוא ויצוא, של חיות בר מוגנות וערכי טבע מוגנים ומוצריהם יתקיים בהתאם למדיניות זו ובכפוף להיתר בכתב מרש"ג. במסגרת ההיתרים, הרשות תבחן הטמעה של הנחיות למניעת חדירה של מינים נלווים (שאינם נשוא ההיתר) לצורך מניעת פלישות ביולוגיות. הנחיות אלה יוטמעו במסגרת תנאי ההיתר.

יבוא חיות בר למטרת מחקר ביולוגי או רפואי שאינו מסחרי. יותר יבוא בכפוף להצגה של אישור הוועדה האתית לניסויים בבעלי חיים של מוסד המחקר, המפרט את שם המין וכמות הפרטים המאושרים למחקר וכן, היתר מחקר מהרשות, הכולל הוראות אחזקה (כמפורט במסמך נפרד), ובו דרישה לא להעביר את בעלי החיים לגורם אחר ללא היתר בכתב מהרשות, וציון לגורל הפרטים בסוף המחקר.

פוחלצים – ובכלל זה שלל ציד (Hunting trophies) יאסר סחר למעט למטרות של שמירת טבע, אכיפה, מדע ולמוסדות חינוך.

יבוא של תוצרים וחומרים מעובדים מחיות בר מוגנות ומערכי טבע מוגנים. יבוא ויצוא של תוצרים של חיות בר מוגנות ו/או ערכי טבע מוגנים (כגון: מזון, עורות, תכשיטים, תרופות, רהיטים וכו') יהיה בהתאם לעקרונות מדיניות זו ולמפורט בהיתר הכללי לאחזקת מוצרים.

יבוא ויצוא של מינים ישראליים. ככלל, הרשות אוסרת יבוא ויצוא של מינים ישראליים, למעט מקרים מיוחדים, כגון: החלפת פרטים בין גני חיות, מחקר מדעי, צרכי שמירת טבע או אכיפה.

חוות רבייה בישראל. ככלל, הרשות אוסרת הקמת חוות רבייה של מינים ישראליים. הרשות תבחן כל בקשה להקמת חווה לגידול מינים לא-ישראליים למטרת סחר משקולי שמירת טבע, בהתאם לעקרונות המדיניות ובכפוף לתנאי החזקה שיוגדרו לחווה.

דו"חות לאמנה. הגוף המנהלי יכין ויגיש דו"ח שנתי עבור מזכירות האמנה על ההיתרים בסחר במינים הרשומים בנספחי האמנה. הגוף המנהלי יכין ויגיש דוח שנתי לאמנה בעניין אכיפה, ודוח תלת-שנתי לאמנה בעניין מנהלי. כל אלה לפי כללי האמנה.

ועדת חריגים. תוקם ועדת חריגים אשר תדון ותחליט על בקשות חריגות ועל בקשות לערער על סירוב מתן היתר כל שהוא. חברים בוועדה יהיו: נציגי חטיבות מדע, אכיפה והלשכה המשפטית. במקרה של אי-הסכמה, הנושא יובא להחלטת מנכ"ל רט"ג.

הוראות מעבר: מינים שהחזקתם והסחר בהם הותרו בהיתר הכללי להחזקה, המפורסם באתר רט"ג, והוסרו מהרשימה, יתאפשר המשך מכירתם על ידי סוחרים בהיתר לאחר דיווח לרט"ג על מספר הפרטים ולאחר קבלת היתר פרטני לסחר בהם שנתיים ממועד פרסום מסמך זה. המחזיקים במינים אלו יידרשו להסדיר היתר פרטני להמשך החזקה שלוש שנים מיום פרסום המסמך.

נספחים:

נספח עופות – רשימות לבנות/שחורות

נספח זוחלים – רשימות לבנות/שחורות

נספח שנהב

נספח פרוות

נספח רכיכות

נספח ערכי טבע מוגנים מימיים: דגים, אלמוגי אבן וחסרי חוליות

נספח יונקים – רשימה לבנה